

نقش همسالان در هویت و فرایند هویت یابی کودکان از دیدگاه دانشجو معلمان

صدیقه ناظمیان^۱، عباس مروستی^۲

۱- مدرس دانشگاه فرهنگیان یزد

۲- دبیرستان پسرانه امام حسین(ع) دوره دوم، یزد

Snazemian5@gmail.com

چکیده

دوستان و همسالان از عوامل موثر بر رفتارهای کودکان هستند. برخلاف رابطه کودک با پدر و مادر، رابطه با دوستان رابطه ای همراه با دوستی و برابری است و بر تفاهم مقابل استوار است. هویت کودکان تحت تاثیر همسالان خود از لحاظ اجتماعی، اخلاقی، فرهنگی، شخصیتی، عاطفی و معنوی قرار خواهند گرفت. این پژوهش به روش نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون و پس آزمون انجام شد. جامعه آماری را دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان پردیس فاطمه الزهرا(س) در شهر یزد به تعداد ۳۰۰ نفر تشکیل می دهند. حجم نمونه شامل ۵۰ نفر می باشند. نمونه با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای یک مرحله ای انجام گرفت. ابزار جمع آوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه بود. برای تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی و در سطح استنباطی از آزمون تحلیل مسیر از نوع همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج نشان داد که همسالان در هویت و فرایند هویت یابی کودکان موثر می باشند.

واژگان کلیدی: همسالان ، دانشجو معلمان، هویت اجتماعی ، کودکان.

مقدمه

در ابتدای زندگی مهم ترین منبع تربیتی تاثیر گذار روابط با والدین است، اما با رشد تدریجی کودک، ارتباط با همسالان نقش مهم تری در زندگی فرد پیدا می کند. آنچه در روابط با همسالان اهمیت دارد وابستگی های خاصی است که بین آنها ایجاد می شود. دوستان برای فرد تکیه گاهی مهم هستند که به او احساس امنیت می دهند (ثبوتی و شعاع کاظمی، ۱۳۹۷). همسالان و مدرسه از جمله عواملی هستند که بعد از خانواده در رشد، هدایت و اصلاح رفتارهای اجتماعی بیشترین تأثیر را دارند. روابط اجتماعی با همسالان در شکل دهی رفتارهای اجتماعی فرد نقش تعیین کننده ای دارد. در دوران نوجوانی، گسترش شبکه ی روابط اجتماعی، فرد را به شدت تحت تاثیر قرار می دهد. به همین دلیل از یک سو توانایی در برقرار نمودن ارتباط موثر با همسالان و احساس پذیرفته شدن در جمع آنان و عدم تنهایی، نقش کلیدی را در گذار موفقیت آمیز از این دوران ایفا می کند، از سوی دیگر احساس مثبت نسبت به مدرسه و عملکرد مناسب تحصیلی، در شرایطی که فرد دچار احساس تنهایی است و از نقصان روابط اجتماعی با همسالان رنج می برد. به مخاطره می افتد و بنابراین دور از انتظار نیست که احساس پذیرفته شدن در جمع همکلاسی ها، کارکرد مثبت در سازش عاطفی در دوران نوجوانی داشته باشد (سیف، ۱۳۸۳). گروه همسن دارای قدرت زیادی است و اعضای خود را تحت تاثیر قرار می دهد همسالان نقطه ی اتکای یکدیگرند و در شکل گیری شخصیت، رشد اجتماعی و ارزش ها به یکدیگر کمک می کنند. نیاز به هماهنگی با همسالان در دوره ی کودکی کاملاً مشهود است. در دوران بلوغ نیاز به همنوایی با همسالان زیاد است (احمدی، ۱۳۷۵) تأثیر گروه همسالان در پیشرفت تحصیلی و اجتماعی دانش آموزان بالغ بر ۴۱ سال است که مورد توجه محققان بوده، در زنجیره ی روابط تعاملات اجتماعی آنان در مدرسه مورد بحث قرار گرفته است. که بین دوستی های دوجانبه و پذیرش همسالان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر و پسر رابطه ی مثبت و معنی داری وجود دارد (Wilson, 2012). تحقیقات پیوسته نشان داده اند روابط با همسالان در مسایلی مانند بزهکاری و ترک تحصیل رابطه ی معناداری دارد. کودکانی که در روابط با همسالان خود توفیق داشته اند، بیشتر در مسیر سلامت روانشناختی و سازگاری روانی قرار داشته اند. در حالی که آنان که در سازگاری با همسالان نشان موفق نبوده اند، در معرض رفتارهای ناسازگار بوده اند (طهماسبیان ۱۳۸۸). سطح رویاروی نوجوانانی که به صورت گروهی تعامل داشتند. و آنهایی که در گروه شرکت نمی کردند را در تکالیف رشدی مقایسه کردند و نتایج نشان داد نوجوانانی که بیشتر با گروه همتایان خود در تماس بودند مشکلات کمتری را در ارتباط با مسایل رشد گزارش کردند و حمایت بیشتری را از همتایان در هنگام رویارویی با تکالیف داشتند (تابع بردبار و رضویه، ۱۳۸۸).

یکی از مهم ترین عوامل سازگاری شخصی با محیط، مهارت های اجتماعی او است. مهارت های اجتماعی عاملی بنیادی در شکل گیری روابط، کیفیت تعاملات اجتماعی و حتی سلامت روانی فرد است. مهارت های اجتماعی براسای تقسیم بندی ماتسون و همکاران به نقل از بحری و یوسفی شامل آن دسته از مهارت هاست که ارتباطات متقابل بین کودک و همسال و کودک و بزرگسال را بهبود می بخشد. این مجموعه از رفتارها به طور کلی شامل مهارت های اجتماعی مناسب، عدم حسادت و گوشه گیری و رابطه با همسالان می باشد. از آنجای که دانش آموزان دوره ی راهنمایی در یکی از مراحل حساس زندگی خود قرار دارند که بدون شک داشتن مهارت های اجتماعی آنان نقش مهمی در داشتن زندگی سالم و هم چنین رشد و پویایی جامعه ایفا می کند و از طرف دیگر مشارکت رفتاری_ عاطفی دانش آموزان در امور تحصیلی، یادگیری، پیشرفت تحصیلی و رشد شناختی و اجتماعی آنان را تحت تاثیر قرار می دهد، لذا بررسی مهارت های اجتماعی ضروری است (بحری و یوسفی، ۱۳۹۲). با تحولات فراوانی در زمینه های مختلف زیست شناسی، روانشناختی و اجتماعی همراه است و در این دوره روابط با همسالان محور زندگی نوجوانی و بیانگر اساس و اهمیت نهفته در رفتارهای نوجوانی است و تأثیر گروه همسالان از هنجارهای تکاملی و متعالی نوجوانی پیش شرط اجتماعی شدن و هویت یابی است، محیط آموزش خود در تکوین شخصیت کودک حائز اهمیت فراوانی است، و کلاس درس فرصت هایی را برای مقایسه توانایی ها و مهارت های بین فردی به دست می دهد و چنانچه بحث شد تاثیرات همسالان در زمینه ی رشدی هم می تواند مثبت باشد و هم منفی، و این ارتباطات در چگونگی

آمادگی عاطفی دانش آموزان تاثیر بسیار دارد معلم خود می تواند با مشاهد ی این موارد به تغییرات رفتاری دانش آموزان در کلاس پی ببرد و سپس درصدد رفع آن مشکل برآید و تلاش برای رفع آن می تواند در تامین تعادل عاطفی و رفتاری دانش آموزان و در نتیجه افزایش میزان یادگیری موثر باشد و با شناسایی مشکلات رفتاری دانش آموزان که این مشکلات با توجه به جنسیت و وضعیت خانوادگی فرد می تواند متفاوت باشد، می توان زمینه ی رشد مهارت های اجتماعی و ارتباطات بیشتر اجتماعی که یکی از عوامل سازگاری بیشتر فرد با محیط است و استفاده از میانجی گری تحصیلی همسالان که روشی خلاقانه برای مقابله با مسایل رفتاری دانش آموزان و مدیریت غیرخشونت آمیز تعارض ها و مشاجرات دانش آموزان در مدرسه است بهره گرفته و زمینه ی هر چه بهتر رشدی و پیشرفت دانش آموزان را فراهم نمود.

بیان مسأله

امروزه آموزش ارتباط کودکان با همسالان در آموزش و پرورش و دانشگاه فرهنگیان به یکی از موضوع های دشوار و مورد توجه تبدیل شده است. تعداد اندکی از معلمان می توانند ارتباط کودکان با همسالان را به نحو احسن و منطبق با اهداف آموزشی قصد شده آموزش دهند. موانع و مشکلات زیادی وجود دارد که هرگونه تلاش برای ارتقای کیفی آموزش ارتباط کودکان با همسالان در مدارس و حتی دانشگاه ها را بی اثر می سازد. آموزش ارتباط کودکان با همسالان یکی از دانش ها و معرفت های بشری است که یافته های آن از راه مشاهده تجربی به دست می آید و ملاک یا معیار درستی آن ها، انطباق داشتن با مشاهدات تجربی است. هدف از آموزش ارتباط کودکان با همسالان، آموزش پدیده هایی است که در زندگی روزانه مشاهده می شود. در همه نظام های آموزشی جهان، آموزش و یادگیری ارتباط کودکان با همسالان در بین دانشجو معلمان از جایگاه ویژه ای برخوردار بوده و تلاش می شود تا همه دانشجویان ضمن آشنایی با اصول و مفاهیم کودکان با همسالان و کسب سواد علمی لازم، آگاهی های لازم برای یک دانشجو معلمان در رشته آموزش ابتدایی مطلوب را کسب کنند. دانشجو معلمان با کسب آگاهی و مهارت لازم در زمینه های مختلف کودکان با همسالان، قادر خواهند بود تا در تجربیات معلمی خود تصمیمات آگاهانه و منطقی بگیرند. این فکر همیشه ذهن من را مشغول داشته است. که چگونه می توان کاری کرد که دانشجو معلمان بهتر از ارتباط کودکان با همسالان بهره ببرند، و در فعالیت های حوزه های آموزش و پرورش و در مدارس بکار ببرند. و در زندگی بکار بگیرند از این رو همیشه درصدد پیدا کردن راهی برای انجام فعال کردن دانشجو معلمان در حوزه آموزش کودکان با همسالان بودم. و بررسی نقش همسالان در هویت و فرایند هویت یابی کودکان در حیطه اجتماعی، اخلاقی، شخصیتی، فرهنگی، عاطفی و معنوی از دیدگاه دانشجو معلمان پرداخته شود.

روش پژوهش

در تحقیق حاضر با توجه به هدف پژوهش، نقش همسالان در هویت و فرایند هویت یابی کودکان از دیدگاه دانشجو معلمان از طرح پژوهشی نیمه آزمایش و با طرح پیش آزمون و پس آزمون استفاده شد. همچنین تنها ابزار پژوهش، پرسش نامه بود و از ابزارهایی دیگر مانند مشاهده و مصاحبه استفاده نشد.

ابزار پژوهش

پرسشنامه شامل ۳۵ گویه و هدف آن بررسی نقش همسالان در هویت و فرایند هویت یابی کودکان از دیدگاه دانشجو معلمان با سوال هایی که پنج عامل عاطفی موثر در نقش هویت و فرایند هویت یابی کودکان یعنی ادراک هویت یابی کودکان، نگرش

نسبت به همسالان در حیطه اجتماعی، اخلاقی، شخصیتی، فرهنگی، عاطفی و معنوی، نگرش همسالان نسبت به مدرسه، ارزش گذاری هدف های مدرسه و انگیزش، خود نظم دهی را اندازه می گیرد، بود. در این پرسشنامه برای نمره همسالان گذاری سوال ها از مقیاس ۷ درجه ای لیکرت (کاملاً مخالفم، مخالف، کمی مخالف، نه مخالف و نه موافق، کمی موافق، موافق، کاملاً موافقم) استفاده شده بود. نتایج حاصل از تحلیل عاملی نشان داد که ضرایب ساختاری برای تمامی شاخص ها از نظر آماری معنی دار است.

جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر را دانشجویان دانشگاه فرهنگیان پردیس فاطمه الزهرا(س) استان یزد به تعداد ۳۰۰ نفر تشکیل می دهد. حجم نمونه این پژوهش شامل ۵۰ نفر می باشد. نمونه با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای یک مرحله ای انجام گرفت.

روش اجرا

شیوه ی جمع آوری اطلاعات به صورت گروهی و در محل دانشگاه فرهنگیان توسط نگارندگان طرح صورت گرفت. پرسش نامه های در نقش همسالان در هویت و فرایند هویت یابی کودکان در اختیار دانشجو معلمان قرار گرفت. نتایج حاصله هم مقایسه و مورد تحلیل و تجزیه قرار گرفتند. و نشان داد که همسالان می توانند در هویت و فرایند هویت یابی کودکان از دیدگاه دانشجو معلمان موثر باشد.

شیوه تحلیل داده ها

توصیف و تحلیل آماری بر روی ۵۰ نفر انجام گرفت. بر این اساس، پرسشنامه ها مجدداً شماره گذاری شده و اطلاعات هر کدام از آن ها کد گذاری گردید. کدهای داده شده به سوالات پرسشنامه وارد کامپیوتر شده و با استفاده از بسته ی نرم افزار کامپیوتری معروف به (SPSS-19) در محیط ویندوز تحلیل شد. در تحلیل داده ها، ابتدا با استفاده از روش های آمار توصیفی مانند جداول یک بعدی توزیع فراوانی، درصد، میانگین، انحراف استاندارد و نمودار ویژگی ها ی فردی آزمودنی ها و همچنین متغیرهای نگرش دانشجو معلمان که همسالان می توانند در هویت و فرایند هویت یابی کودکان از دیدگاه دانشجو معلمان موثر باشد. توصیف شوند. در سطح آمار استنباطی هر یک از فرضیه های پژوهش با استفاده از تحلیل کوریانس تک متغیره یک راهه و تحلیل کوریانس چند متغیره مورد بررسی قرار گرفت .

ماتریس ضرایب همبستگی متغیرهای دل بستگی به تاثیر همسالان بر هویت مختلف کودکان

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
تاثیر همسالان بر هویت اجتماعی کودکان	۱					
تاثیر همسالان بر هویت اخلاقی کودکان	۰/۲۴	۱				
تاثیر همسالان بر هویت شخصیتی کودکان	۰/۱۶	۰/۱۳	۱			

		۱	/۵۲	/۲۳	/۱۵	تاثیر همسالان بر هویت فرهنگی کودکان
	۱	/۷۴	/۹۶	/۱۸	/۱۷	تاثیر همسالان بر هویت عاطفی کودکان
۱	/۳۴	/۳۳	/۳۰	/۳۱	/۲۸	تاثیر همسالان بر هویت معنوی کودکان

در این پروژه نشان می دهد همسالان بر هویت اجتماعی کودکان بیشترین تاثیر را دارد. پس همسالان می توانند بر هویت کودکان موثر باشد. اما تاثیر آن متفاوت می باشد.

در این مورد تاثیر همسالان، مدرسه و رسانه را بر هویت اجتماعی کودکان مورد بررسی قرار دادیم.

تاثیر همسالان، مدرسه و رسانه را بر هویت اجتماعی کودکان

سطح معناداری	t	ضرایب استاندارد نشده	ضرایب استاندارد شده		متغیر
		Beta	خطای استاندارد	B	
۰/۰۰۱	۱۲/۴۲۰		/۹۳۷	۲۴/۹۸۶	(Constant)
۰/۰۱۲	۲/۴۹۰	/۲۱۰	/۰۹۶	/۳۱۲	عملکرد مدرسه
۰/۰۳۹	۱/۶۷۱	/۳۱۷	/۰۹۸	/۴۷۳	همسالان
۰/۰۰۱	۳/۹۸۷	/۲۰۰	/۰۶۷	/۲۹۴	رسانه

به منظور هویت اجتماعی هر سه عملکرد مدرسه، همسالان و مدرسه می تواند تغییرات متغیر هویت را پیش بینی کرد. در زمینه عملکرد مدرسه با توجه به ضریب بتای به دست آمده می توان گفت به ازای یک انحراف معیار تغییر عملکرد مدرسه، ۲۱۰/ انحراف معیار تغییر رخ می دهد. همچنین به ازای یک انحراف معیار تغییر همسالان، ۳۱۷/ انحراف معیار تغییر رخ می دهد. و به ازای یک انحراف معیار تغییر رسانه، ۲۰۰/ انحراف معیار تغییر رخ می دهد. که نتایج پژوهش نشان می دهد که گروه همسالان بیشترین تاثیر را در شکل گیری هویت اجتماعی دارد.

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با هدف بررسی تعالی بخشی به جامعه ایرانی با تأکید بر ارزش ها هویتی و شخصیت فکر کودکان جامعه ایرانی انجام شد. پژوهش ها انجام گرفته نشان دادند که برای تعالی بخشی به جامعه از همان ابتدا کودکی باید به آموزش های لازم در زمینه مهارت های زندگی، روابط بین فرد، حفظ محیط زیست، رعایت حقوق دیگران و مشارکت اجتماعی پرداخت.

همسالان و دوستان از مهمترین عوامل اجتماعی شدن کودکان و نوجوانان به شمار می آیند. آنها از طرق مختلف بر یکدیگر تاثیر می گذارند و از یکدیگر تاثیر می پذیرند. بسیاری از محققان بر این عامل تاکید دارند و از آن به عنوان ارتباط افقی یاد کرده اند، یعنی ارتباطی که در بین افرادی نسبتاً هم سطح از لحاظ سنی، طبقه اجتماعی، تحصیلی، اقتصادی و... برقرار است.

شاید وقتی صحبت از گروه همسالان می شود در ذهن بیشتر مردم گروه های ناجور و ناخوشایندی تداعی شود، در حالی که از دیدگاه روان شناسی و روان شناختی اجتماعی، گروه همسالان نقش مهمی در رشد اجتماعی کودک بازی می کند. در سرتاسر کودکی، میل به ارتباط با گروه همسالان به طور فزاینده ای وجود دارد و این نیاز به طور یکسان در دختران و پسران دیده می شود. در این دوره کودکان از اینکه به تنهایی یا تنها با خواهران و برادران خود در خانه بازی کنند، قانع نمی شوند. آنها زمانی که از همسالان خود دورند، احساس دلتنگی و غم می کنند. و برعکس زمانی که با آنها هستند، به شور و شغف می آیند. همسالان و مدرسه از جمله عواملی هستند که بعد از خانواده در رشد، هدایت و اصلاح رفتارهای اجتماعی بیشترین تاثیر را دارند. روابط اجتماعی با همسالان در شکل دهی رفتارهای اجتماعی فرد نقش تعیین کننده ای دارد.

کودکان و نوجوانان برای رسیدن به رشد اجتماعی مطلوب باید با همسالان شان ارتباط مناسب برقرار کنند. همسالان می توانند از طریق الگو سازی و تعادل هم سطح با یکدیگر، ارزشهای اجتماعی را به همدیگر انتقال دهند و نقطه اتکایی برای یافتن استقلال و از بین بردن خودمداری ایجاد کنند. در این بین، والدین باید تسهیل کننده روابط بین همسالان باشند و موقعیت و شرایط ارتباط درست و صحیح فرزندانشان با همسالان خود را فراهم سازند.

منابع:

- ثبوتی، نرجس خاتون و مهرانگیز شعاع کاظمی، پیش بینی کیفیت رابطه با همسالان از روی عوامل خانوادگی (فضای عاطفی خانواده، کیفیت رابطه ولی - فرزندی، سبک فرزند پروری والدین) در بین دختران دبیرستانی، سومین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی و مطالعات اجتماعی ایران، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی، اردیبهشت ۱۳۹۷
- سیف، دیبا، بشاش، لعیا، و لطفی یان، مرتضی، تاثیر ابعاد خود بر روابط اجتماعی با همسالان در نوجوانان مراکز آموزشی، استعدادهای درخشان و مدارس عادی. مجله ی روانشناسی، شماره ی بیست و نهم، ۱۳۸۳، ۸۷-۹۱
- احمدی، سید احمد، همسالان و نقش آنان بر رشد شخصیت. تربیت، سال یازدهم، شماره ی هفتم، ۱۳۷۵، ۲۷-۲۵
- طهماسبیان، کارینه، و غلامرضایی، مریم، بررسی رابطه ی خود اثر مندی و طرد همسالان در نوجوانان. فصلنامه ی پژوهشی، دانشگاه تبریز، سال چهار، شماره ی هشتاد و چهارم، ۱۳۸۸، ۱۱۳-۱۲۸
- تابع بردبار، فریبا، و رضویه، علی اصغر، بررسی راهبرهای روبرویی و حمایت های اجتماعی با پیشرفت تحصیلی در دوره ی نوجوانی. مطالعات تربیتی و روانشناسی، شماره ی هفدهم، ۱۳۸۸، ۲۲-۵
- بحری، سیده لیلا، و یوسفی، فریده، نقش پیش بینی کنندگی ویژگی های شخصیتی در مهارت های اجتماعی، رابطه با همسالان و مشارکت رفتاری _ عاطفی دانش آموزان. مجله ی علوم رفتاری، دوره ی هفتم، شماره سوم، ۱۳۹۲، ۲۸۸-۲۷۹

Fleming, Wilson , Younger. Wilson.(2012). positive classroom environments positive academic results, 22
 Diamond, M. & Hopson, J.(2014). Magic trees of the mind: How to nurture your child's intelligence, creativity, and healthy emotions from birth through adolescence. New York: Plume